

Inukkaknailak Hapkuallu Aallat Unipkaat

Hanahimajaat Kitikmeoni Ingilraatigut Inuqarnirit
ukuallu
Titiraqtarihimajaat Nunavunmi Iihariaqpaalliviannin

*Itqaumaplutigu ukuat
George Kuptana,
James Taipana
unalu
James Evetalegak*

Hamna makpiraaq unipkaangujut, ukpiruhungniillu inuujjuhirmitigullu unipkaat katitiqtauhimajaujut Kitikmeoni Ingilraatigut Inuqarniriinnin aallallu qangaliqaak ukiunit amigaittunin uqautigijauvaghutik.

Quanaqqut tahapkuat haffuminga havakpakkamik:

George Kuptana, James Taipana, Donald Kogvik, Mackie Kaosoni, James Evetalegak, Jimmy Nakoyak, Doug Stern, Gwen Ohokak, Martha Angulalik, Emily Angulalik, Kim Crockatt, Eva Otokiak, Cyndi Foster, James Panioyak unalu Thomas O'Connor.

Hamna makpiraaq titiraqtarihimaajaat Nunavunmi Ilihariaqpaallivianni kiinaujanik ikajuqtiqaqhutik ukunangat Havagviannin Pitquhiliqijillu, Uqauhilirijitkullu, Inutuqaliqijininlu Inuuhuktulirijininlu.

Contents

Angut Malrungnik Nulialik George Kuptana, Iniqniq, Umingmaktuuq, NU	4	Inuaurullit: Inuit Mikiyut George Kuptana, Iniqniq, Umingmaktuuq, NU	16
Inuuhira Inuuhia Titirarhimajuq: James Taipana James Taipana, Iniqniq, Qamanittuaq, NU	6	Taapkua Inukkaknailak Inuit George Kuptana, Iniqniq, Umingmaktuuq, NU	18
Nukatpiak George Kuptana, Iniqniq, Umingmaktuuq, NU	8	Inukpak George Kuptana, Iniqniq, Umingmaktuuq, NU	20
Ukkunnaalak: Tingmijuktuq Angatkuk George Kuptana, Iniqniq, Umingmaktuuq, NU	10	Tingmijjiqijut: Qalgiit Mackie Kaosoni, James Evetalegak, Jimmy Nakoyak-lu	22
Kuukyuami Anguniaqnikkut Unipkaa Donald Kogvik, Urhuqtuuq, NU	12		
Ikaluakpalik Donald Kogvik – Ikaluakpalik: Iqalugaaluqaqniqmi	15		

Angut Malrungnik Nulialik

George Kuptana, Iniqniq, Umingmaktuuq, NU

Unipkaarijatka ingilraaqnitaujuk akliliqhunga angutinuamit iniqniqmut. Kajumiittumik unipkaarahuagtunga unipkaarijauhimajunik ilamnit nulianikkama hakimnit naniriaqtuqtunillu.

Taapkua unipkaarahuagtatka qaplunaaniktinnagu qaplunaaq. Hapkua unipkaat anngutighanut nakuujut taimaa angunnaqtumik naniriaqtuqtillutit. Talvuuna unipkaariyauliqpaktut, naniriaqtuqtillutit.

Angut Malrungnik Nulialik

Angut malrungnik nulialaqahimajuq inuuqatigijait tahinnuaqmi. Angut anguniaraangami taapkua malruk aqnait hinaanunngajuktut tahinnuamut. Talvani uhiqpiaqhutik huqulaliqpaktut:

“Uhuk nuiguit, uhuk nuiguit. Hapkua uttuit angmaqtut hinaani tattip. Uhuk takughauguit, uhuk takughauguit!”

Uhuk takughauliraangat, taapkua malruk nuliangujut imaqmunngaqtiliqpaktut talvanittauq uhuup kujaliqpagait taapkua malruk aqnat.

Kujaktaaraangata, aqnait angilraliqpaktut tupiqmingnut. Taamna anguniaqtuq tupianunngauliqpaktuq anguniaqtaaraangat.

Aqaguaninnguqmat uingat anguniariaqhimajuq, kihimi qiniqluaqhunigit taapkua malruk nuliangi. Angut aullaqmat, taapkua malruk aqnait tahiqmunngaujut, pitquhiriliqhugu. Uhiqtiqmata, huqulaliqmijut: “Uhuk nuiguit, uhuk nuiguit, uttuvut angmaqmijut tahiup hinaani. Uhuk nuiguit, uhuk nuiguit!”

Atauttikkuttauq, uhuk nuingmat, aqnait
imaqmunngaqtigtut uhuuptauq kujaliqhugit.
Kujaktaaramik aqnait angilraungmijut.

Taamna uhuk tahiqliittuq uiginnguapagaat.

Anguniaqtuq qiniqtaaramigit nuliangit
angilraujumaliqtuq nuliangit hiniktillugit.
Talvunga iiqhimavianut utiqmat huqulaliqtuq
huqullaarutaanik nuliangita: “Uhuk nuiguit, uhuk
nuiguit, uttuvut angmaqmiijut tahiup hinaani.
Uhuk nuiguit!”

Kihimi, uhuk nuinngittuq
kujagumalinnginnami.

Naluhuiqhunigit angut hulivagiaghainnik.
Aqagunnguqmat anguniaqtuq qimangmijait
nuliangit tahiqlumut utiqhuni. Huqulaalitiqhuni:
“Uhuk nuiguit, uhuk nuiguit, hapkua uttuit
angmaqmiijut tahiup hinaani.”

Taimaa uhuk kaaliqnirami nuijuq. Angut
imaqmunngaqhuni tahiqlumut kipiqhuniuk uhuk
havingmut. Uhuk tigumiaqhuniuk tahiqlumut
angilrautipluniuk nuliaqmingnut igaqahiuttugu
niqinut.

Unmata niqit, aqnait tupaaliqtait niriquplugit.
Inminik niqighaqqaaqhuni niqainnaqmik uhuk
niriquplugit taapkununnga nulianginut. Inminik
igahimangmat niqighaqaarijumaplugu uhuk
aqnanut.

Niritaamata, aqnait uqaallaktut, “Nani hamna
anguhimajat? Nakit hamna mamaqpiaqtuq
niqighaqaarijat?”

Taamna anguniaqtuq uqaalaghuni, “Taamna
uhugijaa uiptik tahiqliutaq upajuktaqtik.”
Talvuuna aqnait iqhiliqtut uhinngagamik ikliqmi
naluhuiqmat angut.

Taamna angut aannuraaqtailijait
iiqhimagamigit aannuraangit. Anguniaqtuq
tuniplugit aqajaqmik ighivavighainik tahiup
hinaanit puuqtuqhimajainik. Aqnait
ighivaliqmata aqajaqmi
ighivautaaqahimajainnik, qupilrunikput
aqajaqmit. Talvanngat aannialaqijut
qalaktulirhutik tivvuralirhutiklu qalangmik.

Talvuuna ahu qalak aulavalliajuq. Taapkua
malruk aqnait ahu qalakpalliapkaijut
uigivakkamijuk uhuk anguhuqtumik
uiqaraluaqtillutik.

Taimaa tuhaavaktunga.

Uqauhiulraangujut:

*uik, nuliangujut, angut, uhuk, uttuk,
anngutighat, hakiit, igajuq, nirijuq, aqajaq,
anguniaqti, niqi, qalaktuq, hinik*

Inuuhira Inuuhia Titirarhimajuq: James Taipana

James Taipana, Iniqniq, Qamanittuaq, NU

Qauhimajara aklittiqviga. Kuukjuamik Perry River atilik. Itqaumagigaangapku nuna taamna tautuquuqnaqhivaktuq ikpingnaqhunilu. Utiqvigijumaliqpaktara nuna pamiqtauviga. Nuna taamna puigulaitara ihumakkullu utiqvigijumaliqpaktara inuuvigilugu. Angajuqqaama ajuiqhahimajaannga nunamiittaaq anguniarahuaqniqmiklu inuugumaguma talvani. Talvani inuuhiqaliqtunga.

Puigujuitatka upinngivikput tupiqaqviptingni qikiqtannuani talvaniluuniit kuukkap akiani qurlungni talvani Itimnirirunmi. Talvani tupiqhimaqatigivaktatka Angulaalitkut ilagiiktut. Uvattiagu unipkaariniaqqara havakvigilirapku.

Inuuhuktuuplunga

Qamanittuamunngauhimaittunga kihimi Kuukjuamut himmiriaqturhimajunga. Qakugunnguqmat angajuqqaatkalu Iqaluktuuttiamunngaqtugut (Cambridge Bay) talvanngat Qamanittuamunngaqtunga tingmiakkut, hamaniilliqhuta.

Qauhimajunga aklittirama inuuhuktuulihunga anguniaqniqmiklu ajuiqhaplunga inuujaamnilu nunami. Inuit tikiliqpaktut tupiqaqviptingnut Kuukjuami Hanningajumit (Garry Lake) naniriaqtuqhutik. Inuit amigaiqpalliajut Iqvanalu Angulaaliklu katinnamik. Angut atilik Tapataimik tikiqatiqaqtuq minihitaqmik qinmiqtuqhutik Utaklu Ugyuklu. Takunngaqhugit hapkua inuit aannuraangi. Aannuraalgit aallangajunik

uvaptingnit. Attaqtaangi ilipiruillu takitqijaujut aannuraaptingnit. Attaqtaangi nirukinaaqhimajutut iliplutik ihumajunga ihuariaghaita. Inuit tamait nunami aajikkiingnik aannuraaqarahugijatka uvaptingnit.

Aappangma atia Utuggauq, amaamangmattauq atia Tikiqluk.

Aniqatiqahungattauq angutinik aqnaniklu hamma atit: Pannaqtannuaq, angajughiq, uvangattauq, najaqaqhungalu Aulajumik, Mingilgaaqlu, kingulliqpaaqtauq Uqalitaana, nukaqhiujuq.

Nalunngitatka angajuqqaatka Kuunajungmiutat Kulgajungmillu inuuhimajungattauq Kuunajungmi. Kuunajungmi ilitpalliahimajunga anguniaqniqmik inuuniqmiklu. Talvani inuuhuktunnguqhimajunga, hakugighungalu qujaginnaqlu hanajughunga.

Nuliaghaqaliqhungalu Kuukjuamiutamik, atiqaqtuq Unnguqmik. Aihimajaqut angajungmalu Pannaqtannuup.

Inuuhira aallannguqhuni, pamiqhipluta nutaqqamnik Unnguqlu. Nulialraarijara tallimaniklu nutaraqahuta. Inuuhiita unipkaariniaqqatka.

Malruk huinginnaqhimajut inuughaanngittut. Nutaralraavut Qulauhuk, aqnannuaq, tukliattauq Amiraiqniq Tikiqluklu nularijaa Jimmy Wingniup. Hitamagijaat nutaraq aniqatihimajaa Amiraiqniup; malrugigaluanga. Nukaa taamna tunijauhimajuq Huvangmut Kanajumullu tiguariliqtaat. Tiguarhimajaat nutaraq, kihimi nutaraq aniqniqhimajuq hiniktillugu ipittuni huiqtuq. Tallimagijaattauq ipinnaqtuq inuhaatilluni, taimaa tallimaavut nutaqqavut.

Havaqatigivagara Angulaalik angmahaaqhuni niuviqvik talvani Ikluqpaqaqvingmi. Iqvanaup unipkaarimajaa Angulaalimnguuq nuliangi malruk inuullaktillugit. Havaligtunga niuviqtittiplunga tirigannianik ikajuqpaghugulu himmiqhitillugu amiqnik. Angulaalik qaplunaanik aullaujivaktuqtauq nunami. Nuatqatigighaaqtara, aullaqhunga nulianikkami Iqvanamik havaguiqmallu. Talvuuna havaguiqhimaliqquq.

Puigujittunga aullaqatigigapku Angulaalik Iqaluktuuttiamut umiakkut aujami. Havaghaaqniaqqaqhunga talvani kihimi aannaliqtunga puvaklughunga. Nukiiqpalliagama aanniaqniqmut talvuuna havaguiqqunga atauttikku.

Uqauhiulraangujut:

nuna, angajuqqaat, kuugaq, inuuniq, himmiq, anguniaqniq, ilagiit, aannuraat, qurluit, ihuaqtuq, ipijuq, tiguaqtaujuq, havaguiqniq

Nukatpiak

George Kuptana, Iniqniq, Umingmaktuq, NU

Nukatpiak inuuhuktuuquq inuuhimajuq ingilraani. Pijaghajjaqpaktuq angunahuarumapluni aavaqluni tutquqtiripluni hinikvighainik. Algamnun qanuq aktigijaanik qatiggamnun takupkaqtitailaaqtunga. Upluq aullaqqaarhuni nutqallagumaliqtuq unnungmat.

Tupiqtuqqaarhuni hinikvighani ihuarhailiqtuq. Tupiqvighaanik hanaqitillugu huginngitaa taapkua Tulugaqjuut (Tulugaqjuaq) inminut qaklivalliajut. Nukatpiak nallarhuni hinigahuarhuni Tulugaqjuaq qaklipluni qulauqattalirhuniuk kaiviqattarhuni niaquata qulauqattarhuniuk. Atauhiq Tulugaqjuaq nipirhuni nuatqataanut, “Takuuk, inuk taingna nivrallajuq tuqungajuq taunani, nirijaqturumaaqtugut inuit iijinginik unnuigu.”

Hunauvva inuit iijingit niqigijaujut Tulukkanut. Nunalinnamik, atauhiq Tulugaq hanmitipluniuk Nukatpiak qulingminut niriniarhimaliqtuq inuuhuktup iijingnik. Atauttikkuq inuuhuktuq inuuliqmijuq nivjaaqlughuni taimaa qukluiplugu Tulugaqjuaq kataktittuniuk havilgianga. Inuuhuktuq tigupluniuk havik pihulirhuni ahinut.

Nukatpiak pihuliqmat Tulugaqjuaq tingmiliqmijuq hivunngani uqaallaghuni, “Anguniaqvitiqtumik unniutiniaqqagit haviga qaigungni.” Pihuliqmata qinirhulik kingiktut avataanit, inuuhuktuq takuliqtuq anngutighanik nirijunik. Nukatpiak inminut ihumaliqtuq imaa anguniaqvitiqtumik, kihimi havik utiqtinnahuangitaa Tulugaqjuamut.

Uvattiagunnguqmat anguniaqvianut utiqtuq Tulugaqjuaq qaitqighuni aghuurhuni apiripluniuk, “Atauttikkut kaivillugu hamna anngutigharhiurumaaqtugut haviga qaitqigungni.” Inuuhuktuq angirhimangmat tingmiliqtut tautulirhutik anngutighanik. Atauttikkut Nukatpiak takuliqtuq tirigannianik, inmikkuinnaq ihumalirhuni Nukatpiak itqaumaliqquq, “Imaittumik qinirhiavaktunga.” Quviattaghuni tingmingmata tuniffaarumaliqtaa havik Tulugaqjuamat.

Angilraugami upalungajailirhuni naniriaqtuqvighaanik naluhuiqmat. Naniriaqtuqpaqtuq upinngagharhiipluni, illitturimaplunilu amigaittunik manijariaqaliqtuq tirigannianik hilami.

Taamna hivuliqtiujuq nuatqatainut naluhuiqmagu hainnigiliqtaa inuuhuktuq angujaminik. Apiripluniuk Nukatpiak, “Qanuq atauttikkut anguniaqtitqinnguqqit?” Nukatpiak kiupluniuk unniujjipluni tuhaqtaqnit unipkaami hamani, “Atauiirhunga anguniarumaliqtunga aavarhunga, taarhiliqmat nallaqtunga qajjanut unaruirhirumaplunga. Taamna Tulugaqjuaq qailirhuni hinaarhiliqtillunga nirjumaplugit iijikka.” Taamna inuuhuktuq unipkaalirhuni qanuq arhaarhimajaminik Tulugaqjuap havianik ihuanaarutigipluniuk, talvanngat.

Taaffuma hainniguhuktuq hivuliqtiujuq uukturumaliqtuq taimaatut. Hinikvighaanik tutquqtirilirhuni pihugahualiqtuq. Pihukpaqqaarhuni, annguniaqvighaminut tikinmat nutqallarumaliqtuq. Qipiktuqqaarhuni inminik hininngualiqtuq. Uvattiagunnguqmat hinaarhijuq, taimaa nirjaulaqivut iijingit Tulugaqjuamat. Taamna hivuliqtiujuq uvattiagunnguqmat huinginnaqquq, takpiiqtitaungmat tingmijjanik talvuunalu hainniguhuutaanut. Taimaa ihuinaarutauvuq nuatqatigiiktut hivuliqtianut.

Taimaagutaa

Uqauhiulraangujut:

inuuhuktuq, aavaqtut, tingmiplutik kaivittut, iijjik, nivjaaqtut, havik, niqitqiktut, tiriganniat, hivuliqti, qajjat, hainniguhuktuq, ihuinaaqtut

Ukkunnaalak: Tingmijuktuq Angatkuk

George Kuptana, Iniqniq, Umingmaktuuq, NU

Inuuhuktuuplunga qinmiit ipirhimajaujuittut qaujimajunga, kihimi ipirhimaliqtut aghunaanut taimaatut qauhimaliqtunga. Niuviqvialiqtat, Inuit niuviqpaliqtut aghunaanik.

Ingilraani qinmiit ipirhimajuittutik hiamajjaktirijuittutiklu tupiqaqviit haniani hulijuituuplutiklu, ipirhimajuittut taimani. Ilangi Inuit ajuitunik qinmiqaqpahimajut ingilraani.

Takuhimajunga umiaqpangmik piksautinik takupkaqtitaigavit. Nattingmik atilik. Angilrauplungaqaak ilihariarhimaplunga ilihavingmi una piksaliuqtauhimangmat; haniani ahu 1939-40.

Talvuuna itqaumannarhivaktut uvamnut. Kiulaaqqagit apiqutighaqaruvit qinmit ipirhimajut mighaagut qauhimajamnit qinmiit ipirhimajuitillugit. Kihimi qauhimajatuara imaa niuviqviningmat Inuit aghunaanik atuliqtut ipirhimainnalirhugit qinmiit.

Ingilraani qinmiit ipirhimajuittut hiamajjaqtirijuittutiklu tupiqaqviit haniani hulijuitutiklu. Ipirhimajuittut taimaa. Inuit ilangi ajuitunik qinmiqaqpaktut ingilraani. Una unipkaarhuaqtara ingilraaqnitaujuq

Ukkunnaalak Tingmijuktuq angatkuk

Ilitturijauhijamajuq taamna Ukkunnaalak tingmijuktuq. Tingmiliqpaktuq inungnik pulaaghuni ukiumi talvanilu upinnaami atuliraangamik. Tingmijughuni, ajuittuuplunilu. Inuit uqaliqpaktut tautugiamingnik tingmitillugu.

Nunalitpaktuq tupiit akunngani, halumalruqmi. Nunalittaraangat naluhuiliraangat naniittaaghaminik qunngiaqqaarhugit inuit tumiita humungaujaaghaita.

Ilaani takuliqpaktuq naniittaghaita nattiit ikloop haniani. Unipkaangujavaktuq Ukkunnaak pulaarummaqtujuq tingmitilluni. Tingmijutaa iukkaqtalaittuq irhiinmat. Taimaa tuhaavaktunga. Tingmijutaa tingmipkailiypagaa humunngaujaaghaanik nalunngittuni.

Pulaaliqmat qulaunnamigit amihuujut umingmait tingmitilluni takuhimajuq. Nunalinmat Inuqaqniqmi, imaatut nipliqvigijait, “Amihuujut umingmait qanittut, takujaqtujjavakkit.” Qinirhialiqmata qaklingmata, amihuujut unghiaqtut. Ukkunnaak tingmilirami tingmiatut qaklipkaqqai umingmait, kihimi unghiaqtut Inuit qaklijaamingnik. Tingmijukkami Ukkunnaak qaninnahugijait umingmait.

Angujuqaraangat umingmangnik Inungnit, tunijauliqaqtut niqimik tunnuqmiklu angilrautijaghaanik inuuqatainut ingilraani nutaqqat tunijauvangmata niqinik himmiqtaghainik hiqqutininik. Angilrauliqmat niqighaanik tigumiaqtuq. Tigumiaqtaa mikkaupluni niqainnaq tunnuqlu. Angilrarami tigumiarhuni mikijumik niqilgiarhuni tunnulgiarhunilu tuniinnaqtait Inungnut, inuit tamaqmik aqiatturhutik; tamangnut inungnut angingmat niqilgianga. Ilitquhiungmat Inuit tunirhaijaami angutamingnik, aqiattunarhunilu.

Nuatqatait aqiatturhutik niqimut tunnuqmullu angilraujijamingnik. Nuatqatait aktikkiigiplugit taapkua ‘inuaruliit’. Ilitquhiungmat tunirhaijaami inungnut anguhimajainnik.

Nunngutaa.

Unipkaariniaqmijara qakugu, kihimi unipkaarumajunga mikijumik Kaotakangmik Iqaluktuuttiamiutaq. Aqnaqatigiplugu kihimi angatkuujuqtauq Alikammiup angatkuqtinngurhimajaa kihimi huirhimaghaaliqtuq tajja.

Kaotakak angatkuujunarhingmat iqalungnik kuvjanunngaqtitailiqaqtuq iqaluktuqanngittaraangat. “Hii taimailiuliqaqtuq, angatkuuplunilu unipkaarijauliqaqtuq,” taimaa uqaqti uqarhuni. Kaotak tingmiliqaqtuqtauq taimaa unipkaaliypagaa Ikhiup.

Uqauhiulraangujut:

qinmiit, aghunaat, umiaqpak, ilihavik, tupiqaqviiit, hilap aallannguqpauhiit, ukiaq, upinnaq, tingmijuq, pulaaqtuq, tumiit, nattiq, tingmiaq, umingmak, niqi tunnuqlu, angatkuk, inuarulliit, iqaluit

Kuukyuami Anguniaqnikkut Unipkaa

Donald Kogvik, Urhuqtuuq, NU

Unipkaallangniaqtunga Inuit qajaqtuqtillugit hamani qaujigama qajaqtuqniqmik inuuhuktuuplunga. Qaujimajunga tautunngarhunga Qajaliurhimajumik Inuinnaqnik. Angulalik niuvirhimajuq qajaliugaanik Kupluqqup talvanittauq Ikluqpaqaqvingmi ajuirhaliqpaktugut qajaqtuqniqmik. Angutit qajaqtuqtut qunngialiqpaktatka kangirhungmi. Uukturumagapku uvapkut, ighuraliqqunga qajaqmut pauraarhungalu nunamit imaqmut. Kuujjaqqiarama qukluktunga. Nunalitpunga ajuqhaqhunga imaqmi. Uvamnut uqaallaghunga qajaqmut ikitqilaittunga! Kihimi qakugunnguqmat ihumaga aallannguqquq qainnat mighaagut.

Upinngiviqaqtugut Kulgajungmi angajuqqaatkalu hakitkalu, Alikamitkut. Inuuhuktuqaqtuqtauq Nahaklulingmik. Alikamiup qainnihimajaa naittumik nirukittunilu naaqmi. Qajaqtuqvigijara irhiittumik Angulalgup qajaa uukturhimagapku. Qajaqtuutigitqikkapku aliahuktunga. Nahakluliup qajaanut tuktuhiuqpaktunga Kulgajup haniani.

Malrungnik pangniqnik tuktuttunga talvuuna. Amiijarhugit aakturhugillu. Avguqqaarhugit ighuraliqtatka qajaqmut. Ajuqnarhuni qajaq mikipluni tuanmallu. Ukpatit tunungmunngarhugit aghunaamut qiliqtuqtatka iukaqtailiplugit. Iluanunngarhiplungalu niqinik. Taimaa qajaq kivipkaqtailiplugu immap qaangani. Ighurarapkit niqit uvangattauq uuktuqattatara uqumaiqpallaaqtailiplugu

kivittailijumaplunga. Atauhiinnaq aakturapku qajaqmunngaqtara kivittailiplugu. Immap qaangani takughaunnuarhunga.

Pauliqtunga angilrauplunga naluplugu hakiga, Alikamik, ihumaaluliqtuq aullarhimaghaarama. Qinirhialirhuninga qajaqminut. Aghuurhunga pauqtunga qajara niqainnaungmat. Pauqtillunga puktallaariamni immap qaangani takuhaqattaqtunga. Ilaani qajara tammaliqpaktuq immap ataani pauqtillunga. Aghut pauraangama kiviliqtutut iliqpaktunga, nutqaraangamattaq puktalaaqtutut ilivaktunga naara imaqmiitillugu.

Imaaqniariaghamnik irhihuirhunga. Nangiaruiqhunga imaaqniariaghamnik qajaqmiitillunga. Aliagijara qajaqturiami talvuuna. Inuuhuktuuplunga, hakugighungalu irhihuirhungalu. Kajumiittumik angilrauralittunga angujaralu quviagiqlugu.

Ingilraani inuit qajaqtuinnaqtut nalunngitatka. Qainnat ihuaqtut anngutigharhiuriami tuktuhuiqtunullu. Tuktut kapuqtauliqpaktut qainnanit.

Inuinnait atuinnajuittut kapputinik havingnik nuvulingnik tuktuhuiqtillugit; qijungniklu kapputiqajuktut. Tuktut nalughutik ikaaliqpaktut kuukkanik amihuuplutik nattiillu amigailiqpaktut qikiqtat hinaani. Taimailigaangat qajakkut angunahualiqpaktut. Tuktut ikaaliraangamik, anguniaqtut paurhutik upaliqpagaik kapurhugit quliikkut naluktillugit. Imaatut anguniarhimaittunga, kihimi tuhaaliqpaktunga. Nattirhiuqnikkuttauq, tuharhimaittunga nattirhiuqtunik qajakkut, kihimi ihumajunga taimaatut ahu angunialiqpaktuttauq.

Nattinik anguniaqniq ajuittiaqtughat ingilrutiaqlutiklu. Nunaptingni Inuit uqauhirijuitaat 'Nattinik anguniaqniq ukiumi' nattirhiujukkamik ukiuraaluk kapputinut. Upinngaghami nattiit nalaliraangamik aklup haniani hikulu kuukkanit haqvarhuni Inuit hamani kapuutitik atuqpagaik aklup haniani imaatut taipulugu 'nattiqniarhimajuq kapputinut'. Taimailiuliqpaktut upinngaghami nattirhiuqtut. Inuinnait ihumagiliqpagaik hilap aallanguqpauhiat inuuhiptingnut nunami.

Frank Analok, Iniqniujuq Iqaluktuuttiamit unipkaarhimajuq Iniqnirinnguuq tatqiq tatqirhiutigivaktaat hila aallannguliraangat. Hilap aallannguuqpauhia unipkaarhimajaa hulivagiaghaitalu ukiuq atuqtillugu.

<i>February/March</i>	<i>Avuniuqvik hila akunngani ukiup upinngaghaplu</i>
<i>March/April</i>	<i>Halunngnaqvik halungnarhiijut amiqnik iklut hilataani</i>
<i>April/May</i>	<i>Nauvik/Naujaliqvik takunngaqniq naujanik, amaulikkani</i>
<i>June/July</i>	<i>Qaumanik upluraaluk qaumajuq</i>
<i>July/August</i>	<i>Maujaqvik iqaluit majuraqvaiat kuukkani</i>
<i>Sept/October</i>	<i>Amiraijaqvik amiraijaliraangamik/ nuliqlihutiklu anngutighat</i>
<i>October/November</i>	<i>Ukiaghaq</i>
<i>December/January</i>	<i>Ukiaq</i>
<i>February/March</i>	<i>Ukiuq</i>
<i>April/May</i>	<i>Upinngaghaq</i>
<i>June/July</i>	<i>Upinngaaq /Aujaghaq</i>
<i>August/September</i>	<i>Aujaq</i>

Taimaatut inuit qaujivaktait
aallannguqpauhiinik nunagijamingnik.

Nattiqtuqaraangat hikumi tinguktuliqpaktut,
mamaqmat uunaqtillugu. Tinguijaqpagait
pilaqqaarhugu aqiaruagut. Ungiqlautmik
pilautiqarhutik qaffinik pilaghutik amiagut
kakkijijuktut taimaa kuvittailiplugu aunga niqilu
kataktittailiplugu.

Nattirhiurutilgiajuktut iijijjuaraangat
anguniaqtillugit. Kaiptaqmik iliuraqhutik pittap
iluani nattiqaliraangat naunaipkutaajuq
nuijuqaraangat. Kaiptait hanajauvaktut
nakjungnit ivalumut nimiqtauhimajumik
iluanunngaqtavaghutik pittap iluani. Pittap ataa
hikuahaanguvaktuq. Nattiq nuigaangat kaiptaq
nuivaktuq imaq majuraangat taimaa nattiit
naunaittut nuijuqigaangata. Kaiptaq atpaqpaqtuq
anguniaqtup naunaipkutigiliqpagaat
nattiqaliraangat.

Puukattaliuqpaktut tuktup amianik puughaata
hauniit, qukuuplu huluanik, ahiillu ingilrutit
nattiqhiurutighat. Taapkua nattiqhiurutit
ataliqpaktut quliinnganik qulittaup tuutaujmut
tiguinnarianighutik quliingnit. Hapkua
nattiqhiurutit takuminaqtut. Uvanga
atuqhimaitatka taapkua nattiqhiurutit kihimi
tuhaavaktunga qanuq atuqtauvangmangaat.

Nattiqhiuriami ingilraani nangiqhutik

anguniaqtit kapputilgiaqhutik. Anguniaqtut
ighivaviqaqhutik apunmik utaqqiraaliqpaktut
nattinik. Itqaumagivaktara atauhiiqhunga
ighivaplunga uinngaliqtunga. Uitanahuaqhunga
kihimi hinaaqhihimajunga. Tajjagunnguqmat
aghuuqtumik tuhaaliqtunga iukkaqnirama
apunmut. Qukluktunga hugiaghamnik nalugama,
tuhaanginnaqhugu iukkarama.

Tuktuhiuliqpaktut nalukviinni taluit
huginngittugit. Inughuit naunaipkutaaliqpaktut
tuktuhiuqvingnit qajakkut ingilraani tuktut
nalukviini. Anguniaqtut kapuqhutik
tuktunnahualiqpaktut qujaginnakkut
kapuqtailiplutik. Tuktut taliqpingmiittaraangat,
haumikkut kapuqtailivagait taimaa
imminnaittumik. Tuktut taliqpingmiittaraangat,
taliqpingnut kapuqtauvaktut taimaa qajaq
ingutaaqpallaaqtailiplugu.

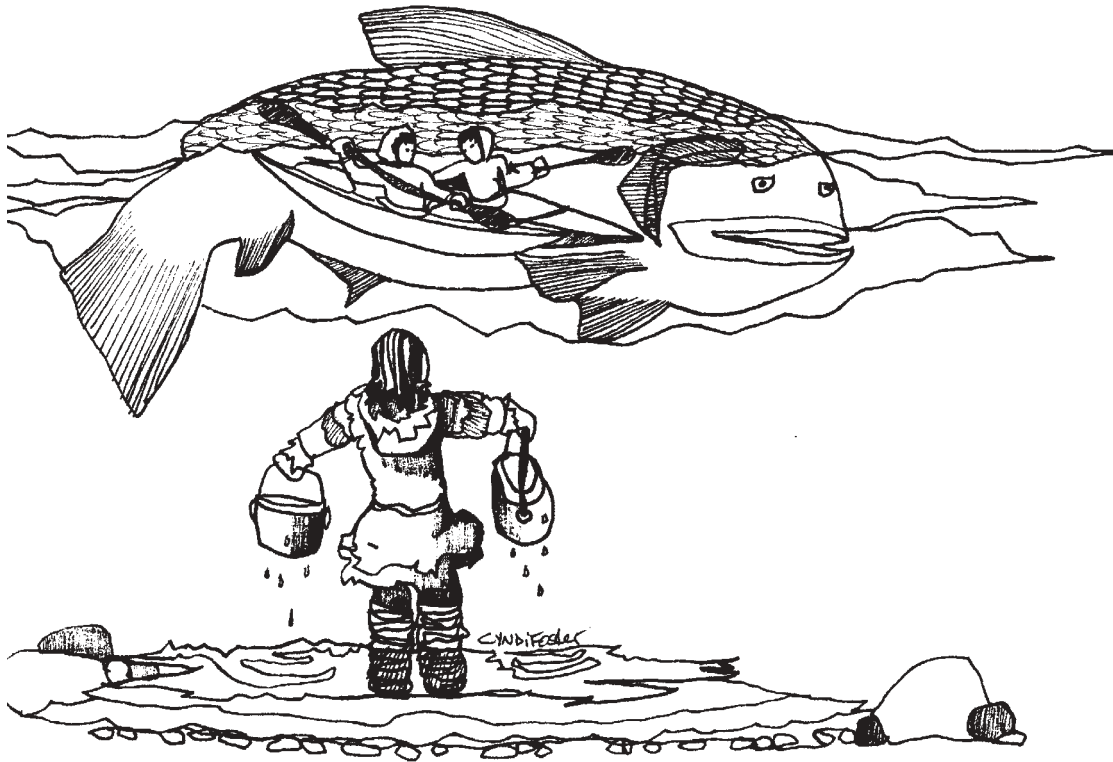
*Naunaittughaq: Unipkaanguttiaqtuq Archimedes'
ajuiqhautaanut puktallaaqniqmut ilittaghallu
puktallaaqniqmik.*

Uqauhiulraaqtut:

*anguniaqtuq, inulrammiq, qauhimaniq, pitquhiq,
amiit, niqit, kivijuq, puktallaaq, tuktu,
angilravik, ighivautaq, nattiqhiuqniq ukiumi,
nattiqhuqtuq kappunmut, uinngaqtuq, kapputaut*

Iqaluaqpalik

Donald Kogvik – Iqaluaqpalik: Iqalugaaluqaqniqmi

Unipkaallangniaqtunga unipkaaqtavaktunik
Inungnit ingilraanit unipkaanguvaktut
(angayuqqaanit) (nutaqqamingnut).
Uvamniktauq tamaat unipkaanguyut
tukihittiyuitatka, kihimi unipkaaqtara
tuhaqhimayaptut tautughimanginnapkit
unipkaanguhimayut. Inuuguma ingilraani
tautukkupkulu unipkaattiaqniaqtuugaluyunga.

Qauhittiariami unipkaaqtavaktunik
taamna (iqaluaqpalik) (angigami) malrungnik
inungnik katitirihimayainiklu qainnatik qilirutilgit
(puktallaarutighainik). Taimaa ingilrayaami
(imakkut) immittailinnaqtuq. Kuugaqni ikaariami
taimaa qayaliuqpaktut.

Unipkaanguhimayut taimaa taapkua malruk
qainnat angutillu iiyauhimayut iqaluaqpangmit.

Iqaluaqpak taamna tahiqliuyut
tautuktauvaghunilu (angnamit) iqhigiyaupluni.
Hinaani hanaqiyut imiqtarumilu atauttikut
kingiktuq nuna tahiup iluanit nuiliqtuq
angiklilihuni qaklingmat. Hunauvva iqalugaaluk
(kingiktuunahugiyaa). Anngataungman! Taimaa
tuhaahimayara. Angnaq quiliqtahuliqmat
qimaaliqtuq. Pinniqtuq quiliqtanaqhikaqquq.

Tautuktaa qingnariktunaqhingmat,
qingnariktulik tahiqlumut iikkigami. Taimaa ahu
kingiktuunahugiyaa nuna.

Uqauhiulraangujut:

*angayuqqaat, nutaqqat, puktallaarut, tahiqlu,
iqaluk, angnaq, angiyuq, nuna kingiktuq*

Inuaurullit: Inuit Mikiyut

George Kuptana, Iniqniq, Umingmaktuuq, NU

Unipkaangujut tuhaayumavigit inuarullingnit? Inuarullingnit inuuhiitalu? Hunavaluit mikiyut ighinnaqtauyut Inuit aullaaraangamik tiguyauvaktut inuarullingnit.

Taimaa taiyauvaktut ingilraani inuarullit. Anigiinguyut, aliqagiiktut, inngutan, ataattiallu nuatqatigiiktut, talvani inuit inutquaqnariqpaghutik. Inuarullit nalvaaqhiuliqpaktut ighinnaqhimayainnik Inuit hanguplutik.

Inuarullit hakugikpiaqhutik hakugiktut. Nanuqnik uniaqtittivaktut aalliaqmingnik aullaaraangamik. Aalliaqaqtut uyaqqanik. Inuarullingnik taiyauvaktut, taapkua inuit aullaayuktut aalliaqaqhutik uqumaittunik uyaqqanik. Hakugikpianguyut unipkaariyauliqpaktut.

Taapkua inuarullit tangmaaqhimayut ataani tamayait qimaktauhimayut inungnit aullaqtunik. Tuktumik uuyuqtuqqaqhutik taqualgiaqtamingnik. Aullaqhutik niqilgiayuktut anguniaqhimaittumik aullaqhutik. Nanuaqnik qinmiqayuktut uniaqtughanik.

Uplaakkut tupakkamik hannaiyaligtut niritaaramik. Uhiliqhittillugit aalliangmingnik uqumaittut aaqquaqtivvuraqtuq qatiggaanut tuktum ighinnaqhimayuq uliktauhimayuq. Tivvuraqhimayaa nirivigiyumagamiuk. Ikayuqtauyumanngittuni kihimi aqtuqhaqhuni niqi annitiyaa. Uiminut nipliqtuq, “Una tigullauk, uqumaigigapku.” “Una tiguguuk, uqumaitpallaaq, niplitqiktuq. Uingata kiuvauk, “Uqumaigigungni, talvaniilliqaq.”

Uqumaitpallaaqnirami ighinnainnaqtaat.
Taaffuma aaquap qimagumanngitkaluaqhuniuk
tivvuraqhimayaa, uqumaitpallaarami
niqighariyumapluniuklu.

Taapkua inuarullit uyaqqanik aallialgit
nanuqniklu qinmiqaqhutik.

Hakugikpiaqtunnguug tuhaavaktatka
unipkaaqtayunik.

Unipkaaqhaiqmigama, iniqqunga.

Imaatullu inuarullit aktikkiiginngitait taapkua
tuniit aallangagamik. Tuniit aktikkiigiyait inuit
uplumi inuuvaghutiklu uyaralialingni uvaptitut.
Tuniit ikluqpaliuyuktut uyaraqaqniqmi
takuyauttailiplutik. Ikluqpainik takuhimayugut
uyaraqaqniqmi, hunaungmangaitalu
naluvaktugut.

Inuit inuuvaktut quyaginnaq
anngutghaunngittutiklu. Tuniit ilagiyaaqut, khimi
aallamik taiyauvaktut, tuniqnik. Inuit angiyut
uvaptitut taiyauyuittullu atiittullu. Inuinnauyut:
Inuit.

Uqauhiulraanguyut:

*unipkaat, niqit, hakugingniq, nanuq, aalliak,
Inuit, ikluqpait*

Taapkua Inukkaknailak Inuit

George Kuptana, Iniqniq, Umingmaktuuq, NU

Ingilraani inuqqukittuupluni inuuhiqu
ayuqnaqhuni. Taimaittuuvaktuq unalu unipkaa
tuhaahimayara. Unipkaarahuqtara
hinnaktuumayutut puiguyuitatka.

Inukkaknailauyut taapkua inuit. Taimaa
taiyauvaktut paaraangamik inungnik
aullaqhutik inuayukkamik hulinngittunik.
Unipkaariniqtara atauhiq Inukkaknailaqmik
huuqlu taimaa attiqtauliqtut, Inuit qauhingmata
Inuqaqmiyuqtauq aallaanik nunaguami

Atauhiq Inukkaknailak malrungnik
qinmiqayuktut natiani iklumini.

Qaitquiliqpaktuq aullaqtunik inuaqtaghainik.
Aullaqtumik tikittuqaraangat tupiqaqvianut
aullaqtut tautuliqpagaik Inukkaknailat
uhinngayunik. Inukkaknailak
pulaaqtigaliraangat, aannuraaqtuliqpaktuq
unataqhipluni pulaaqtini tuqtiripluniuk.
Inuaqhimayaa talvani iklup iluani.

Taamnattauq Inukkaknailak qinminik
aunganik aluktittiyuktut inuaqhimayainnik.
Haniani qinmiup hauniqaghuni kiahiktut
ittumimik. Kiahiuyungnaqhiyuq
avguutauvakkamik ingilraani.

Inukkaknailak avguliramiuk tuqungayuuq inuk kiahingmut, auk kuviliqquq, qinmiit aluktulihutku. Auk qilamik aluktulihutku, qinmiita Inukkaknailaup.

Aqagunnguqmat aullaqtuq tikihimayuq. Una angut aannuraaqtuq tuulliktut ilipluni. Iluanittauq iklup iqniata Inukkaknailaup inminik piyumaliqtaa una angut. Aappaata naluhiramiuk makikaallaktuq qilamiuqhuni aannuraaliqhuni – taamna angut malrungnik qinmilik natiqmi tuffiyuq aungmiklu naipluni.

Aullaqtuq tuullingnik aannuraalik takuyauvuq Inukkaknailaqmit. Tuulliupluni, pinniqtunik aannuraalik. Aullaqtuq itiqhuni ikluqpaup iluani aannuraangiyahuni hikumut natiqmut quuyaqittailipluni, taamna angut tuullingnik aannuraalik.

Qaffinik inulik iklup iluani taaffuma tuullingnik aannuraaqtuq Inukkaknailaqmik takupluni aannuraaqtaahuni. Aullaqtuq inuuhuktumik ighivayumik tautughuni tighiyumik avguutighaanik kiahingmik. Talvuuna Inukkaknailaup hivuliqtiat uqautipluniuk pulaaqtuq imaa, “Imannaq, imannaq, imannaq, hivuuranaqtuq, inuuhuktup inuaqniqliqqaatit!”

Inuit iklumiiittut iqhiqpalihutik. Pulaaqtuq nipliqtuq, “Huva, huva, nukaqma inuaqpalihutit!” Puiguqpaliqqarattauq unipkaariami Inukkaknailak imaatut uqaqhuni, “Qinmiup aungnik alukpaliqquq!” tuullingniktauq aannuraalik nipliqhuni, “Aungnik piyumalluaqtuq.”

Taapkua malruk nukariik unalqhutilihutik. Tuullingnik aannuraalik inuaqhuniuk Inukkaknailak qinmillu aluktulihutik aunganik, aunga kuviyuq natiqmut. Qinmiit aluktulihutit aunganik aklittihutik mamariyamingnut.

Taamnattauq tuullingnik aannuraalik apirilihugit inuit kitut tuqquutivaktut. Tamangnik anipkaqhugit inuayuktut. Talvanngat Inukkaknailaqlik inuqaruiqtuq. Taimaa tuullingnik aannuraaqayuktuq angut pulaariaqtuqhimayaa nukkani nunagiliqtaani, taamna angut tuullingnik aannuraalik angut.

Ingilraaqnit unipkaaghaliugaluq, unipkaat amihut anngutighanik. Uplumi qanurittunaqhiyuq, kihimi nauna uqaqhamnik! tadjagu ai, unipkaaqniarivunga tadjagu, unipkaaffaaqniqqunga kihimi puiguqpaktatka!

Uqauhiulraanguyut:

aannuraat, aimavik, auk, pinniqtuq, aullaqtuq, aullaqtut, anik, nunaqyuaq, atiq, qinmiq, hauniq, hanalrut, tuqungayuuq, tuullik, imannaq, imannaq, huva, huva

Inukpak

George Kuptana, Iniqniq, Umingmaktuug, NU

Unipkaallagumangmijunga unipkaanik.
Tammaqpallialiqmata qauhimajamnik imaatullu
tammaqtailijumaplugit.

Una unipkaangujuq taaffuminnga mikijuuq inuk
taapkualu malruk inukpait. Ingilraani malruk
inukpait inuuvaktut ataani napaaqtup talvani
hinaarhiliqpaktut atauttimi nalaplutik
haniliriighutik. Mikijuk innup upakkamiuk
ujaralgiiaqtuuq iqqaqtaghaanik algangmigut.
Irhiittuugumilu tamaqjaugumiluuniit
majuarumagami inukpanut hiniktunik.
Tupaarumikkik inukpait inminut
ihuinaarutauniaqmat.

Taamna mikijuuq inuk ihumaqhuqhuni
nakuuniatqijamik tighuitaaqmat iqqaqtaghaanik
ujarangmik. Napaaqtumut majurallualiqtuuq
inukpait hugihuirhugit. Iqqarhuniuk ujarak
inukpangmut nalajumut atpani. Aippaata
inukpaum ujaqqamut tupakkamiuk ninngaghuni
aippaa inukpak. Tiklughuniuk aippaa inukpak
imaalu uqarhuni, “Qanuriliuliqqinga?
Qanuriliuqtaqma?” Nutqarhutik hinilitqiktut.

Tajjaguttauq mikijup innup milluqhugu
ujarangmut aippaanut inukpaum nalajumut
napaaqtup ataani. Talvuuna inukpak tupaktuuq
ninngaghuni irhulaplunilu aippaanut
inukpangmut hanianiittuuq, “Huuq ujaqqanut
milluqtaqma?” Ninngakkami tikluktaa aippaa
inukpak. Nutqaqmigamik hinilitqingmijut.

Mikijup innup milutqighuniuk hivulliq inukpak unataqqaarhimajaa. Talvuuna inukpak tupaktuq ninngakpiarhuni unataqnilirhuni aippaanik inukpangmik hanianiittup. Unatalirhulik tamangnik aghuurhulik hakugighulik inukpait. Ninngautigiikpiaqmata inuaqtalirhulik unatarhulik.

Inuaqtalirhulik inmikkut ihuinaaqtaunahugingmata inungnik. Inuuhikkut kihimi taaffuma mikijup innup napaaqtumiittuq ihuinaaqtitaijuq. Milluqpakkamigit ujaqqanut utaqqivaghugillu unataqatigiiktughat inmikkut.

Taamna mikijup inuk angilarrhuni tupiqaqvingminut unniutiplugit inuuqataita inuaqtaminik malrungnik inukpangnik algangmigut. Kihimi nalunngittugit inuaqtuutigiiktut, unniujjijuittuq kihimi kinamutqaak.

Inuit tupiqatigijait takujaqtuqmata qanuriliuriaghaanik malrungnut inukpanut, aturiagiliqhulik tautugiami qanuq mikijup inuk hakugiktunaqmat tuquttijaami malrungnik inukpangnik!

Kuptana itqaumagiqpallialirhugit unipkaat unipkaaqtilluni. Aqaguaninnguraangat unipkaaliqpaktuq ingilraaqnitaqnik.

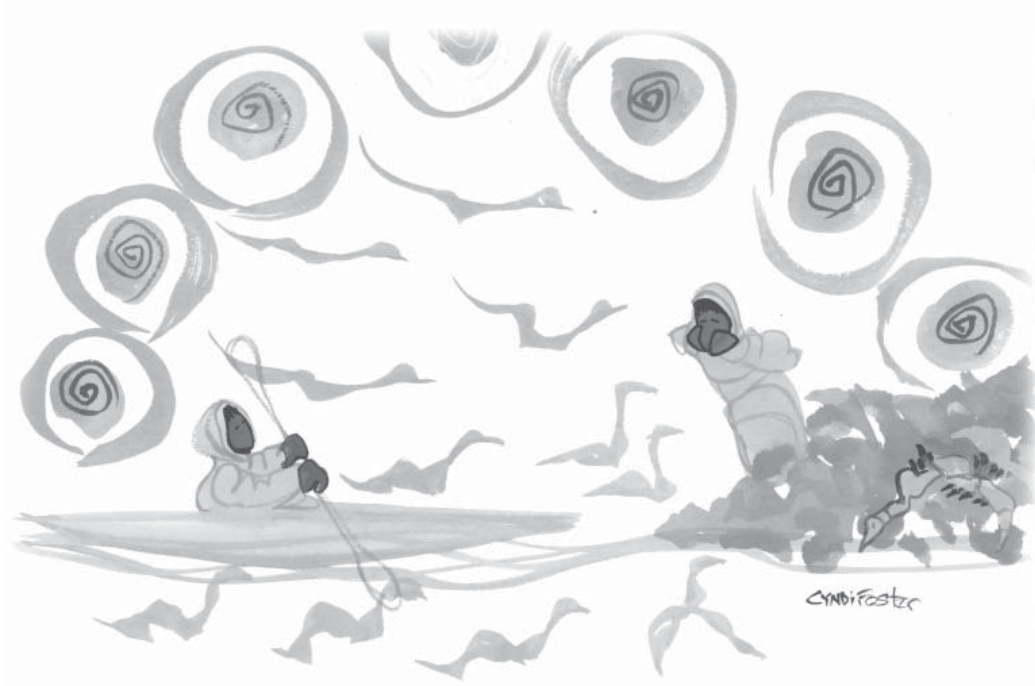
Uqauhiulraangujut:

unipkaat, ilihimajaujut, mikijup inuk, inukpak, ujarak, napaaqtuq, algak, ninngaumajuq, aturianaqtuq, hakugingniq, unataqtuq, atuqtaujumi

Tingmijjiqijut: Qalgiit

Mackie Kaosoni, James Evetalegak, Jimmy Nakoyak-lu

Ajuqnaqtuq tingmijjiqijaami tingmianik qimaajukkamik inungnik kajumitqijaugamiklu tingmilarhutiklu. Taapkua Inuit tingmijjiqiliqaktut ingilraani. Tautuliqpagunarhijutit ujaqqanik nappaqtauhimajunik hanajauhimajut qalgiliurhimajut nunami haniani Iqaluktuuttiaq. Taapkua utuqqaungujut unipkaarinaqqatka qanuq atuqtauvangmangaat.

Inuminngit katitiriliqaktut ujaqqanik ikluqpaliurhutik katitirivighainik tingmijjanik. Tingmijjat itipkaqtitauvaktut Qalgiqmut ikluqpaliurhimajumulluuniit inuk ulluutut nivjaarhuni. Ulluutut nivjaalaaqqit? Ajuqnaqmat tamaita inuit niplilaittut ulluutut, kihimi ajuitaraangat, tingmijjat ajurhitpaktut qalgiliurhimajumut hivuliqtiqaqhutik inungmik. Ulluut mallaugaangamik ulluunnguamut Qalgimut, aippaattaug inuk anipkaqtaililiqpagaait itiqvikkut taimaa niqighat ajuqnaiqpakput.

Tuhaaliqpaktunga imaa ulluut tuqutauliqpakut qunguhiita nikluqtittugit iqqarhugillu tuqungajut tingmijjat avataanut qalgiup. Tuharhimaittunga anautarhimajunik tingmijjanik. Taimaa tuhaaliqpaktunga tingmiarhiuqtunik ingilraani, kihimi uvanga taimaa tingmijjiqihimaittunga.

Angunialiqpaktuttaug katitiriliqtinnagit tingmijjanik qalgimut. Inuinnaait qajaqturhutik katinnahuajuktut tingmijjanik imaqmit nunalinnahuarhugit. Qaffiuaaghait qainnat naunaqtuq imaatut angunahuarhutik. Tingmijjat pihuliraangamik nunami Inuit pihughutik itiqtinnaquaqpagaait qalgimut.

Taimaa angunahuariami tingmijjanik alianatqijaujunarhijug hiqurarhimaittumik hiqquutinut uplunitut.

Uqauhiulraangujut:

nuna, ulluug, itiqvik, anguniaq, alianaq, ujarak, ikluqpak, tingmijjat, tingmiannuaq, anautit, nuna, qunguhiit